

ASOS JOURNAL

The Journal of Academic Social Science

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 9, Sayı: 120, Eylöl 2021, s. 219-236

ISSN: 2148-2489 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.52099>

Yayın Geliř Tarihi / Article Arrival Date

14.07.2021

Yayımlanma Tarihi / The Publication Date

29.09.2021

Öğr. Gör. Dr. Nur Neře şAHİN

Yalova Üniversitesi, Turizm

nur.sahin@yalova.edu.tr

Orcid: 0000-0003-0360-9631

Öğr. Gör. Övgü AÇIKSÖZLÜ

Yalova Üniversitesi

ovgu.aciksozlu@yalova.edu.tr

TURİSTİK KOİNLER’’: TURİZM İşLETMELERİNDE KRİPTO PARA KULLANIMININ SWOT ANALİZİ İLE İNCELENMESİ

Öz

Değışen çağ ve hızla gelişen teknolojik alt yapılar ile dünya dijitalleşmektedir. Yaşadığımız bu dijital devrim ile birlikte üretim ve tüketim süreçleri değıştiği gibi turizm talebinin yönü ve beklentiler de değışmektedir. Turizm sektörü yeniliklere hızlıca uyum sağlayabilme kabiliyetiyle diğer sektörlerden ayrılmaktadır. Günümüzde kripto paraların kullanımının yaygınlaşması ve Avrupa içerisinde Türkiye’nin kripto borsasındaki etkin çoğunluğu birlikte değerlendirildiğinde, Turizm sektöründe kripto paraların kullanımı ve uygunluğunun tartışmaya açılması hem rekabet avantajı hem de güncel beklentilere yanıt vermek noktasında önemli görölmektedir. Git gide yaygınlaşan kripto paraların turizm sektörü içerisinde kullanılabilirliğinin irdelenmesi amacıyla tasarlanan çalışmada SWOT analizi uygulanmıştır. Çalışmada turizm sektörü ve içinde yer alan işletmelere dair öneriler geliştirilmiş olup, hazırlanan çalışmanın geleceğin turizminin inşası noktasında fikir vermesi ve bir yol haritası olabilmesi hedeflenmiştir.

Anahtar kelimeler: Kripto Paralar, Blokzincir Teknolojisi, SWOT Analizi, Turizm işletmeleri, Turistik Koinler

“TOURISTY COINS” : ANALYSIS OF THE USE OF CRYPTO MONEY IN TOURISM ENTERPRISES WITH SWOT ANALYSIS

Abstract

The world is being digitalized with the changing era and rapidly developing technological infrastructures. With this digital revolution, production and consumption processes have changed, as well as the direction of tourism demand and expectations. The tourism sector differs from other sectors with its ability to quickly adapt to innovations. Crypto coins are used almost everywhere in the world today. Turkey is one of the countries that use the most cryptocurrencies in Europe. Therefore, the use of cryptocurrencies in the tourism sector should also be studied academically. The use of cryptocurrencies can be considered the epitome of the future financial system. With the use of cryptocurrencies, tourism businesses also provide a competitive advantage. SWOT analysis was applied in the study designed to examine the usability of increasingly widespread crypto coins in the tourism sector. In the study; Suggestions have been developed for tourism businesses. The article aims to provide information about cryptocurrencies and give an idea to tourism businesses.

Keywords: Crypto Coins, Blockchain, Swot Analysis, Tourism businesses, Touristy Coins

GİRİŞ

İnsan gücüne ek olarak makinaların üretimine imkân sunan faaliyetler anlamına gelen endüstri kavramı devamlı gelişme göstermektedir. Birinci sanayi devrimi ile İngiltere’de başlayan dönemde kömür önemli rol oynamaktadır. İkinci sanayi devriminde kömürün elektrik enerjisine çevrilmesiyle seri üretim devreye girmiştir. Üçüncü sanayi devrimi ise dijital devrim olarak adlandırılmaktadır. Bu dönem bilgi iletişim teknolojilerinin yoğun olarak kullanılmasıyla dijitalleşmenin başladığı dönem olarak ifade edilmektedir. Üçüncü sanayi devrimi ile temelleri atılan ve bugün içerisinde bulunduğumuz dönem ise dördüncü sanayi devrimi olarak anılmaktadır. Böylece, dördüncü sanayi devrimi ile endüstriyel üretim sistemlerinin dijital kullanımının yaygınlaştığı görülmektedir. Teknolojinin hızlı artışı ve dijitalleşmenin sunduğu avantajlar tüketici istek ve ihtiyaçlarının değişmesine sebep olmaktadır. Değişen tüketici ihtiyaçları göz önüne alındığında, işletmelerin çağa ayak uydurmaları pazarda ayakta kalabilmek ve rakipleriyle rekabet edebilmek açısından önemli görülmektedir. Bu bağlamda; yeni dijital trend olarak karşımıza çıkan kripto paraların yakın gelecekte oldukça sık kullanılan para birimi haline geleceği ön görülmektedir.

Turizm, gelişmeleri takip etmesi ve çok kolay uyum sağlayabilmesiyle birçok sektörden farklılık göstermektedir. Günümüzün dijital penceresi, git gide yaygınlaşan kripto paralara açılmaktadır. Turizm işletmelerinin de bu trendi kısa sürede yakalamalarının sektör içi rekabet güçlerini arttırmalarında ve tüketicinin değişen beklentilerini karşılama noktasında oldukça önemli bulunmaktadır. Hazırlanan çalışmanın amacı, çağın bir getirisi olarak ele alınabilen kripto paraların turizm endüstrisinde ve turizm işletmelerinde kullanılabilirliğinin tartışmaya açılmasıdır. Bu konuda elle tutulur söylemlere ulaşabilmek adına uzman görüşlerine de başvurularak bir SWOT analizi tasarlanmıştır.

Para, Sanal Para ve Blockchain Teknolojisi

Literatür içerisinde para kavramı üzerinde bir fikir birliği oluşturabilmek güçtür. Bunun sebebi paranın dinamik ve sınırları belirsiz bir yapıya sahip olması olarak açıklanabilmektedir (Öztürk ve Koç, 2006). John K. Galbraith tarafından 1975 yılında yapılan tanımına göre para; “insanların para olarak kullanmak üzere kabul edeceği her şey”dir (Galbraith, 1975). Routledge Ekonomi Sözlüğü ise; parayı mal ve hizmet karşılığı ya da bir borcun ödenmesi amacıyla kullanılan her şey olarak tanımlamaktadır (Rutherford, 2013). Paranın ödeme aracı olarak kabul edilmesi için; paranın kabul edilebilir olması, kolay taşınabilir, bölünebilir, birbirine dönüştürülebilir, dayanıklı ve taklit edilemiyor olması gerekmektedir (Öztürk ve Koç, 2006; Kenger ve Tokmak, 2018; Dinler, 2015). Dolayısıyla bu özellikleri taşıyan ve insanlar tarafından kabul edilen her şeyin para olarak değerlendirilebileceği söylenebilmektedir. Paranın icadından önce kıymetli metaller ve deniz kabukları gibi çeşitli malların değişim aracı olarak kullanılırken, ilk kâğıt paranın M.S. 806 yılında Çin’de, ilk madeni paranın basımının ise M.Ö VII. yüzyılda Lidyalılar tarafından yapıldığı bilinmektedir. Batıda kâğıt paraların basımı ve kullanımı 17. yüzyıla tekabül etmektedir. İlk kâğıt paranın 1960’lı yıllarda ABD’de Massachusetts Hükümeti tarafından basılırken, İngiltere’de kuyumcular tarafından basıldığı bilinmektedir. 1694’te İngiliz Merkez Bankasıyla başlayıp diğer ülke merkez bankalarının kurulmasıyla kâğıt paranın basımı yaygınlaşmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası). On sekizinci yüzyılda altın sertifikaları gibi temel emtia destekli para kullanılmaya başlanmıştır. Bu durum özünde değerli olmayan para parçalarının değerli emtialarla değiştirilerek; kolay taşınabilmesine ve kolay transfer edilmesine olanak sağlamıştır. Modern ekonomiler, yasal paraya dayanmaktadır. Yasal paralar merkezi otoriteler tarafından belirlenerek ve basılmaktadır. İnsanların merkezi otoriteye güven duymaları, parayı kabul etmelerini sağlamıştır. Alınan bir mal veya hizmet karşılığında bu yasal paralar herkes tarafından kabul edilmektedir. Böylece genel bir karşılık oluşabilmektedir (European Central Bank, 2012). Eski dönemlerde çeşitli materyallerden ve kağıtlardan üretilen para günümüzün teknolojik gelişmelerinin etkisiyle farklılaşmaktadır. Örneğin artık plastik (banknot) paraların üretimi görülmeye başlamıştır. Paranın tarihsel evrimi incelendiğinde bir alternatif olarak sunulan plastik kâğıt paralar sahteciliğe karşı güvenilirliğe sahiptir. Ayrıca yüksek dayanıklılık ve bakım maliyetlerinin azlığı plastik kâğıt paraların önemli özellikleri arasındadır. Plastik paralar Kanada, Avustralya, Yeni Zelanda Kuveyt, Endonezya gibi ülkeler tarafından kullanmaya başlamıştır ancak Türkiye’de plastik para kullanımına henüz rastlanmamaktadır (Özkan, 2018). Plastik paraların iyi bir alternatif olup olmayacağı hala bir tartışma konusudur. Zira hem sağlık kaygıları hem de maliyet açısından bu konu detaylıca incelenmeye mecburdur. Dünyadaki değişim para açısından sadece plastik materyal kullanımıyla sınırlı kalmamaktadır. Dikkatle incelendiğinde hem ödeme sistemlerinde hem de ekonomik çerçevede gerçekleşen alış-veriş sürecinde, içinde bulunduğumuz dönemin ciddi değişimlere sebep olduğu gözlenebilmektedir. Örneğin çok yakın bir tarihe geri gidildiğinde hayali kurulamayan sanal ödemeler, kredi kartları, banka kartları, kolay ve uzaktan işlemlerle gerçekleştirilebilen havale EFT gibi alternatif ödeme türleri ve olanakları bugün sıkça kullanılmakta ve kâğıt para kullanımı gibi sıradanlaşmakta hatta onun yerini almaya aday olmaktadır (Kenger ve Tokmak, 2018).

Bugün, medyadan sokağa yayılan değişim dalgası ısrarla kripto paraları işaret etmektedir. Yapay zekâ çağında ve dijitalleşme çağında, metalar değişirken, tüketim soyutlaşırken elbette para sistemleri de değişime mahkûm olmaktadır. Bilimsel ve ekonomik gelişmeler ışığında günümüzde para kavramı soyutlaşarak anlam değiştirmiştir. Kaçınılmaz bir

son olarak da sanal para kullanımı giderek yaygınlaşmaktadır. En dikkate değer sanal para örneklerinden biri de Bitcoin’dir (Pirinçi, 2018). Bitcoin ve bitcoin teknolojisini anlamlandırabilmek için blokzincir (blockchain) kavramını ve işleyişini anlayabilmek ve kripto paraların mantığını açıklayabilmek gerekmektedir.

Blokzincir teknolojileri, dahil olan taraflar arasında gerçekleşen ve paylaşılan tüm işlemleri kayda açık defterlerde saklayan ve merkezsiz bir veri tabanı olarak açıklanabilmektedir. Blokzincir temelli yapılan işlem bilgileri silinememektedir. Dolayısıyla her işlem blokzincir üzerinde kesindir ve doğrulanabilir kayıtlarla sabittir. Tüm işlemlerin gözlemlenebilir olması, tanıdık olduğumuz diğer bankacılık ve finans sitelerinden çok daha farklı bir noktaya işaret etmektedir (Crosby vd., 2016). Bitcoin işlemlerine yönelik kayıtların yapıldığı genel bir kâğıt defteri olma özelliği gösteren blok zinciri üzerinden bir ağ yardımı ile bitcoin yazılımını çalıştıran kodların iletişimi gerçekleştirilmektedir (Brito ve Castillo, 2013). Bir örnekle açıklamak gerekirse “X kişisinden Y kişisine Z miktar bitcoin gönderilmektedir.” Mesajı ağa bağlı her birime hazır yazılım uygulamaları yardımıyla iletilmektedir. Ağda yer alan diğer birimler yapılan işlemi değerlendirebilir, kendi kayıt defterine kopyalayabilir ve diğer birimlerle paylaşabilir (Antonopoulos, 2014). Dolayısıyla blok zinciri, ağda bulunan tüm birimlerin kendine özel blok zincirler kopyasının olduğu veri tabanıdır (Gültekin, 2017). Taahhüt edilen bütün işlemler blok zincirinde depolanarak halka açık bir defter niteliği taşımaktadır (Zherg, vd. 2018). Bir Blockchain, tüm dijital işlemleri kronolojik bir sırayla veya bir veri yapısı olarak "Tamamlanmış İşlem Blokları" olarak kaydedecek ve bunu bir ağ üzerinden dağıtılmış bir şekilde depolayan dijitalleştirilmiş bir genel defter olarak düşünülebilir. Bu defter, bu ağa bağlanabilen herkes tarafından indirilebilir. Blok zincirleri üç ana teknoloji kullanılarak uygulanır: (Lin ve Lia, 2017) (1) Özel Anahtar Şifreleme, (2) Eşler Arası Ağ (3) Program (Blockchains protokolü). Blockchain, geçmişte gerçekleştirilen tüm işlemler ile ilgili bilgi sağlayan ve Bitcoin protokolü ile çalışan bir işlem veritabanıdır. Ağdaki tüm katılımcıların, bilgisayarların dağıtılmış ağı üzerinden paylaşılan güvenli bir şekilde defteri düzenlemelerine olanak tanımaktadır (Sing ve Sing, 2016). İnternette büyük veri çağının yükselişi, veri boyutunun patlayıcı bir şekilde büyümesine yol açmıştır. Blockchain teknolojisi, kurcalanmayan, izlenebilir özellikleri, varsayılan talimatları otomatik olarak uygulayan akıllı sözleşmelerle birleştirerek bu soruna yeni bir çözüm sunan henüz her yönü keşfedilmemiş heyecan verici bir yapı sunmaktadır (Rivera vd. 2017). Kripto paralar da işte bu sistem üzerinde yapılan, merkezsiz, aracı kuruma bağlı olmayan, şifreleme yoluyla sanal cüzdanlarda kullanılan sanal paralar olarak anılmaktadır.

Kripto paraların tercih sebeplerinden biri organik bir yapıya sahip olmalarıdır (Kaplanhan, 2018). Normalde paralar, devletler ve merkezi otoriteler tarafından ortaya konmaktadır. Kripto paralar ise merkezsiz, kamuya açık ve belirlenen oranda üretilen, değişime açık ürünlerdir. Bu durum kripto paraları hükümetler baskısından çıkartmaktadır ve üretenin izni olmaksızın bu paralara el konamamaktadır (Çarkacıoğlu, 2016). E-paralar ile sıklıkla karıştırılan kriptoların farkı e-para gibi merkez bankalarınca piyasaya sürülen ve karşılığı olan bir dijital para olmaktan ziyade, merkezsiz biçimde dolaşımda olan, açık kaynak koduyla erişimi mümkün olan, kullanıcıların ortak malı olarak da tanımlanabilen dijital yapılar olmalarıdır (Çetinkaya, 2018; Aslantaş Ateş, 2016).

Kripto para birimleri kriptolojinin alt dalı olan kriptopyapi (şifreleme bilimi) kullanan para birimleridir. Şifreleme ya da kodlama yoluyla güvenilirlik sağlanması ve yeni para birimleri ile yatırım sürecini güvence altına alma amaçlanmaktadır (Gandal ve Halaburda, 2014;

Gültekin, 2017). Kripto para birimleri genel anlamda alternatif para birimlerini ifade ederken dar anlamda dijital para birimlerinin alt kümesi olarak ifade edilmektedir. Kripto paraların ortaya çıkmasıyla yeni bir ödeme sistemi doğmuştur (Gültekin, 2017). Kripto para sistemi herhangi bir kişi ya da merkez tarafından yönetilmemektedir. İnternet aracılığıyla sistem kullanıcıları tarafından kontrol altında tutulmaktadır (Gülcemal vd., 2019). Kripto para piyasaları arasında en bilineni kısaltması BTC olan Bitcoin'dir. Ancak son zamanlarda Bitcoin'e rakip olarak Ethereum (ETH), Riple (XRP), Iota (MIOTA), Dash (DASH), Litecoin (LTC) gibi kripto paralarda ortaya çıkmıştır (Ciaian, Rajcaniova ve Kancs, 2015). Bitcoin ve diğer kripto paralara yönelik gün geçtikçe ticari işlemlerde ödeme aracı olarak kabul eden ve kullanan sayısı artmaktadır (Gültekin, 2017).

Kripto paraların en bilineni olan bitcoin bugün itibarıyla 60.000 doların üzerinde bir değere sahiptir. Bitcoin yazılımı 2009 yılında Satoshi Nakamoto olarak anılan bir girişimci tarafından internet ortamında diğer kullanıcılar ile paylaşımıyla başlamıştır. Merkez bankası veya benzeri bir resmi kuruluş tarafından kontrol edilemeyen Bitcoin ağı temel prensiplerinin yayınlanmasından bir süre sonra varlığını göstermiştir (Nakamoto, 2008). Kripto paraların en büyük para birimi olan Bitcoin'in en küçük birimi "satoshi" ve 100 milyon satoshi 1BTC 1 satoshi=0,00000001) olarak hesaplanmaktadır. Fiziki bir karşılığı olmayan dijital para birimi olarak ifade edilen bitcoin internet olan her yerde transfer edilme imkanına sahiptir. Madenci (mining) denilen bir prensip ve programla üretilen BTC toplamda 21 milyon adet ile sınırlandırılmıştır (Gülcemal vd., 2019). Fiziki olarak var olmayan ve bir merkezde üretilmeyen tüm kripto paralar günümüzde para karşılığı alınıp satılabilen ve değişim aracı olarak kabul edilen bir varlık halini almıştır.

Kripto paralar yapıları gereği, kısıtlı bir arzla ve belirli bir kuralla dijital algoritmalar üzerinden işlenmekte ve gizliliğe de otoritelerin baskısından korunmaya da izin verebilmektedir. Öte yandan gündelik paralardan temel farkı da enflasyonu engelliyor olmalarıdır (Tüfek, 2017). Bankalardaki paraların aksine borçlanmayı ifade etmezler. Kriptolar borç değil değer taşımaktadırlar. Vergiden muaf olmaları kimi otoriteler için negatif gibi görünse de yakın zamanda bununla ilgili düzenlemeler olabileceği de bir gerçektir. Bir yerden bir yere para transferi çoğu zaman onaylar ve prosedürler sebebiyle zor, maliyetli ya da yavaş olabilmektedir. Kripto paralar bu durumu hızlandırmakta ve ucuzlatmaktadır (Gümüş ve Erkuş, 2019). Para transferini izlemeye imkân verir fakat kimler arasında olduğunu ifşa etmez. Bu durum da bir güvenlik zaafiyeti olarak yorumlanabilmektedir. Muhtemelen ilerleyen zamanlarda farklı blockchain altyapıları ve geliştirmeler ile bu sorun da çözülebilecektir. Fakat unutulmamalıdır ki kripto paraların yükselişinin ve toplumsal kabulünün altında aslında bu merkeziz ve özgür yapıları yapmaktadır.

Kripto paralar dijital altyapılar üzerine konumlandığı için çoğu zaman da siber güvenlik açısından eleştirilmektedirler. Öte yandan spekülatif olmaları ve ani hareketleri sebebiyle de her ne kadar enflasyonu önleseler de deflasyona sebep olabilmektedirler. Arzın sınırlı oluşu da ilerleyen zamanlarda aşırı değerlenmeye neden olabilmektedir. Teknolojinin henüz yeni olması, geliştirmeye açık olması sebebiyle ciddi ekonomik kayıplara da imkân vermektedirler (Kaplanhan, 2018). Fakat dünyanın gözü kripto varlıklara çevrilmiş durumdadır ve blockchain teknolojisi geleceğin teknolojisi olmaya adaydır. Kripto paralar dünyanın bir ucundan bir ucuna dijital ödeme imkânı sunarken, gelişmeye ve değerlenmeye çok açık varlıklar olarak ele alınmaktadır. 7-24 transfer işlemine imkân sağlayan, küçük basamaklarına dek bölünebilen ve böylece ufak ödemelerin yapılabilmesini de mümkün kılan kripto paralar, zamansız ve mekânız

ödemelerin temel aracı olarak tarif edilmektedir (Çarkacıoğlu, 2016). Baur vd. (2017)'ne göre Bitcoin ve kripto paralar volatilité olarak dolar, euro, yen gibi dünya ülkelerinin paralarına göre otuz kat daha riskli görülmektedir. Öte yandan bu spekülâtif özelliğine rağmen Özdemir vd. (2015), Bitcoin ve sanal paraların güvenilir bulunmasının kişinin eğitim seviyesiyle doğru orantılı olduğunu belirtmişlerdir.

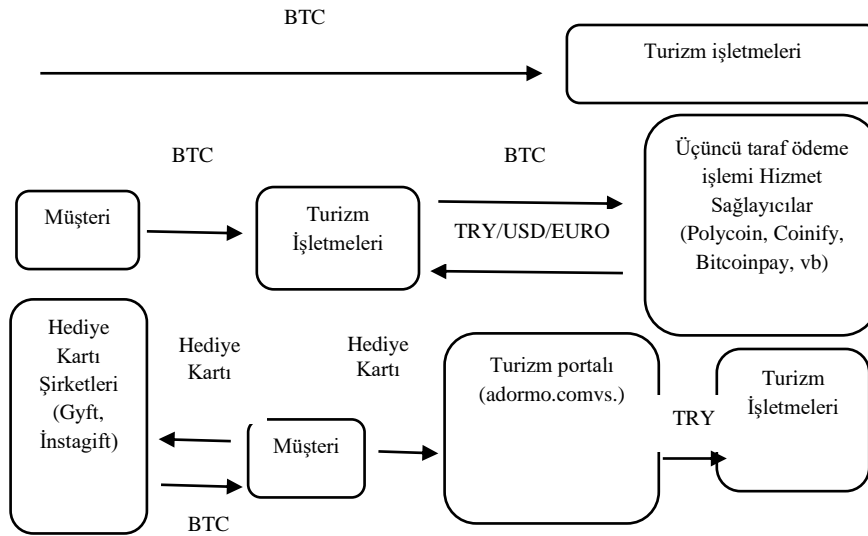
Blockchain Teknolojisi, Sanal paralar ve Turizm Sektörü

2017 yılında küresel olarak dikkat çeker hale gelen blok zincir; bankacılık, sağlık ve turizm gibi çeşitli endüstrilerde devrim yaratmıştır. Sürekli büyüme gösteren blok zincir teknolojisi, verileri kaydeden ve verilerin değiştirilmesi ve taklit edilmesini önleyen ortak veri tabanıdır (Zsarnoczky, 2018). PwC (2017) tarafından “Global Dijital IQ Araştırması: Blockchain” araştırması turizm, seyahat, tatil ve konaklama işletmeleri blok zincir teknolojisine en çok yatırım yapan sektörler arasında %11 paya sahiptir. Blok zincir teknolojisine yönelik yatırımların artarak devam edeceği düşünülmektedir (Kurgun, 2019).

Kısıtlı alanlarda kullanılan kripto paralar, piyasalarda uluslararası geçerliliğe sahip diğer para birimlerine dönüştürülerek kullanılabilir (Gülcemal vd., 2019). Uluslararası para transferi sırasında yaşanan kur farkı ve komisyon giderleri turizm işletmeleri için önemli bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Uluslararası turizm hareketliliğine yönelik talebi arttıran ekonomik faktörler arasında değerlendirilen (Açıksözlü ve Aycan, 2020) bu durum %3 uluslararası para transfer komisyon ücreti, %3 kur farkı olarak hesaplandığı zaman %6 bir kayıptan bahsetmek mümkündür. Yalnızca bu iki işlem bile ele alındığında turizm sektörünün kaybı yıllık 55 milyar dolara ulaşmaktadır. Türkiye için ise yaklaşık 1.1 milyar dolardır. Bir kişinin kripto para birimini satın alarak onu dünyanın başka herhangi bir yerinde birine aktarırsa işlem birkaç dakika içinde tamamlanacağı gibi, her iki tarafta için de değişim kuru dalgalanmalarının yapacağı zarar engellenmektedir. Bu durum turizm işletmeleri ödeme yöntemleri için devrim niteliğinde olduğu ifade edilmektedir (Zsarnoczky, 2018).

Günümüzde birçok otel, ulaştırma şirketi ve yiyecek içecek işletmeleri ödeme aracı olarak bitcoin’i kabul etmektedir. Bitcoin ödeme aracı olarak üç farklı şekilde kullanılmaktadır. İlk yöntem; kişilerin direkt biçimde şirketlerin bitcoin hesaplarına transfer gerçekleştirmesi şeklinde açıklanabilir. İkinci olarak, tarafların ödeme işlemlerinin hizmet sağlayıcılar üzerinden kur değişim mekanizması sonucunda gerçekleşmesidir. Üçüncü olarak ise, bitcoini kabul etmiş hediye kartı şirketlerinden temin edilen kartların online ticaret işlemlerini gerçekleştiren sitelerde kullanımı şeklinde gerçekleşmektedir. (Gültekin, 2017). Şekil 1’de Bitcoin’in turizm sektöründe ödeme aracı olarak kabul edilme yöntemleri verilmektedir.

Şekil 1. Turizm Sektöründe Bitcoin’in Ödeme Aracı Olarak Kabulü

Kaynak: Gültekin, Y. (2017). “Turizm endüstrisinde alternatif bir ödeme aracı olarak kripto para birimleri: Bitcoin”. Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi, 1(2), 96-113.

Seçilmiş ve Kızıldaş (2020), kripto paralar üzerine yaptıkları çalışmada 270 kripto para kullanıcılarına sosyal medya aracılığıyla ulaşarak anket uygulamıştır. Toplanan anket verileri sonucunda, katılımcıların turistik ürünü kripto para ile satın alma niyetleri ile kripto para ile yapılan ödeme yöntemine duyulan güven, kripto para kullanan turizm işletmelerini algılama düzeyleri, turizm ürününü kripto para ile satın almadan elde edeceği fayda ve kullanılan kripto paranın işlevselliği arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla Kripto para kullanıcılarının turistik ürünleri satın alırken kripto para ödeme yapmaya niyetli oldukları görülmüştür.

Turizm sektörü içerisinde yer almaya başlayan Blokchain Teknoloji ve Kripto Paraya ilişkin uygulama örnekleri şu şekildedir:

- Emirates ve Dubai Havalimanı 2017 yılında Devlet kurumları ile iş birliği yaparak bir proje gerçekleştirmiştir. Bu proje ile UAE Wallet adlı uygulama sayesinde Birleşik Arap Emirliklerinden çıkış yapan yolcular kimlik kartı, pasaport bilgisi ve e-gate kartının dijital platforma eklenmesiyle bir araya getirilmiştir. Dolayısıyla yolcuların pasaport kontrol işlemleri 9-12 saniyede tamamlanması mümkün hale gelmiştir. Bu proje Bitcoin alt yapısı üzerinden geliştirilmiştir Gülcemal vd., 2019).
- Populstay, ev sahipleri ve misafirler arasından doğrudan bağlantı kurarak işlem maliyetlerini düşürmek amacıyla blokzincir kullanan tatil kiralama platformudur. 2018 yılında blok zincir teknolojisi ile Airbnb iş modelini yeniden inşa etmek amacıyla kurulmuştur (Yue 2018).
- Luftansa 2017 yılında İsviçre merkezli Winding Tree firmasıyla yaptığı içerik ortaklığı anlaşmasıyla Ethereum ağını kullanarak hem hizmet sağlayıcısının kâr marjını hem de seyahat etmenin daha ucuz hala gelmesine imkân sağlamıştır (Gülcemal vd., 2019).
- Geleneksel çevrimiçi seyahat acentesi Travala blok zincir teknolojisinden yararlanarak, kullanıcıların geleneksel fiyat para birimleri ile birlikte kripto para birimlerini kullanarak

ödeme yapabilir blok zincir tarafından onaylanmış yorumlar sunabilirler. Ayrıca rezervasyon ücreti bulunmamaktadır (Travala.com, Cox, 2019).

- Singapore Airlines Microsoft ile birlikte KrisFlyser adlı sadakat programı için geliştirilecek dijital cüzdan uygulamasıyla iş yaptığı ortaklarına ve üyelerine hizmet sunmayı planlamaktadır. Program üyelerinin hesaplarında biriken miller sayısallaştırarak program üyesi olan perakende iş yerlerinde para yerine kullanılabilir (Gülcemal vd., 2019).
- İran 2019 yılında devlet destekli kripto paraların başlatılması kararını almıştır. Bunun sebebi ABD hükümeti tarafından İran turizmine yönelik sert yaptırımların olmasıdır. Turizm alanında hizmet gösteren bazı firmalar kripto paraları bünyelerine entegre etmiştir. İran merkez bankası tarafından lisanslı yerel kripto para birimi piyasa Rmoney'dir. Rmoney tüm yabancı müşteriler tarafından kripto para ile ödeme yapmasına imkân sunmaktadır (gmdergi.com).
- Ethereum alt yapısı ile geliştirilen FlightChain deneme çalışmasında British Airways, Heathrow Havalimanı, International Airlines Group, Cenevre Havalimanı ve Miami Havalimanı yer almaktadır. FlightChain ile herhangi bir uçuşun kalkış ve varış saatinde bir değişiklik olması durumunda yolcuların akıllı telefonlarında kullandıkları mobil uygulamalar ile havalimanlarında bulunan bilgi ekranları ile aynı anda ve doğru olarak aktarılması sağlanmaktadır (Gülcemal vd., 2019).
- Hava yolları ve acentalar arasında yılda yaklaşık olarak 400 milyar dolar işlem gerçekleşmekte ve bunun 7,7 milyar dolarlık kısmının banka komisyonlarına gitmektedir. Hava yolları ve acentalar arasında ödeme yapılmasını sağlayan BSP (Bank and Settlement Plan) Blokzincir teknolojisi ile aracı olmadan kendi aralarında komisyon gideri ödemedi transfer işlemi yapabilmektedirler (gmdergi.com).
- Atlanta, Georgia ve ABD merkezli bitcoin ödeme hizmet sağlayıcısı olarak çalışan BitPay ile Corporate Traveler'ın yaptığı ortaklık, küçük ve orta ölçekli firmaların iş seyahatlerinde bitcoin kullanarak ödeme yapmalarını sağlamaktadır. Ödeme yapıldıktan hemen sonra bitcoinler İngiliz sterlinine dönüşerek fiyat dalgalanmaları söz konusu olmamaktadır. Bitpay bu işlem için yalnızca %1 komisyon gideri uygulamaktadır (Gülcemal vd., 2019).
- Aditus da benzer bir biçimde kripto para birimleri mülke dönüşmektedir. Seyahat, villa-yat kiralama gibi ödemelere izin vermektedir (CoinDigital, 2020).
- Müşterilere rezervasyon yapma, uçak bileti satın alma, tur hizmetleri imkânı sunma olanağı sağlayan güvenli ve hızlı bir sistem olan BitAirdan da söz etmek gerekmektedir (IcoToken, 2020).
- Alman Ulusal Turizm Kurulu 2018 yılından beri hizmet ödemelerinde Bitcoin kabul etmektedir (Gülcemal vd., 2019).
- Briskpass, briskcoin üzerinden dünyadaki tüm destinasyonlarda toplu taşıma araçlarına ödeme yapma imkânı sunmakta ve her şehre ulaşmayı hedeflemektedir (BriskPass, 2020).
- Tui Group, ilk olarak kendi iç sözleşmelerini yönetmek için daha sonra ise envanterini izlemek için kullanılmıştır. 2017 yılına kadar tüm envanterini ve sözleşmelerini blok zincir tabanlı teknolojiye taşımıştır. Bed Swap uygulaması ile ilave envantere sahip oteller tüm yetkili tarafların fiyatları görebilmesi ve doğrudan otelciyle bağlantı kurmasına imkân

sağlamaktadır. Bed Swap sistemin birinci amacı; rezervasyon ve ödeme sistemlerinde blokzincir teknolojisini kullanmak, ikincisi; Expedia ve Booking gibi büyük veri toplayıcıları aradan çıkartarak otel kapasitelerine doğrudan erişim sağlamaktır. Sonuncusu ise, arz ve talebi gerçek zamanlı izleyerek esnek fiyatlandırma sağlamaktır. TUI'in seyahat endüstri gazetesi Skift'e verdiği röportajda grup yöneticisi olan Joussen, 20 milyon müşteriye ayrı ayrı hitap etmenin mükemmel bir yolu olan bu teknolojinin Expedia, Airbnb, Booking gibi rezervasyon sitelerini rahatsız edeceğini öngörüsünde bulunmaktadır (Gülcemal vd., 2019; Kurgun, 2019).

- Türkiye'de seyahat sektöründe blok zincir teknolojisini ilk kullanan Pegasus Havayollardır. Pegasus 2017 yılında Sabiha Gökçen Havalimanında, Pegasusun Uçuş Kontrol Sistemi üzerinden yapılan uçuş tanımları ve güncellemelerin Havalimanı operasyon kontrol merkezinin ekranına düşmesini sağlamaktadır. Oluşturulan kapılara ilişkin bilgiler, bagaj bandı, körük kullanımı gibi bilgiler anlık olarak Pegasus sistemlerine aktarılmaktadır (Öztürk 2018).
- Blokzincir'e dayalı bir seyahat pazarı olan Tripio ile kullanıcılar dijital para birimi kullanarak hizmet satın almaktadır. Seyahat sonrası değerlendirmelerin blokzincir üzerinde saklanmasını da sağlayan Tripio'nun kısaltması TRO'dur. (Gülcemal vd., 2019).
- Travelport turizm endüstrisi için dağıtım, teknoloji, ödeme ve diğer çözümler sunması amacıyla blok zincir teknolojisini kullanmaktadır (Sorelles, 2018).
- Bee Token, ev sahibi ve konuk arasındaki iletişimi Ethereum üzerinden sağlayan bir paylaşım platformudur. Rezervasyon ve girişten komisyon almamakta ve zincir üzerinde güvenli alışveriş imkânı sunmaktadır (Beetoken, 2020).
- Snapcity, Blokzincir teknolojisine dayanan coğrafi konum, macera ve keşif oyunudur. Kullanıcılar bu uygulama ile dünyanın her yerinden destinasyonları keşfetmektedir. Keşif sırasında kullanıcıların karşısına çıkan görevler tamamlanmasıyla Snap Token (Coin) kazanılmaktadır. Kazanılan bu coinler yerel işletmelerde kullanılabilir (Gülcemal vd., 2019).
- Briskpass, briskcoin üzerinden dünyadaki tüm destinasyonlarda toplu taşıma araçlarına ödeme yapma imkânı sunmakta ve her şehre ulaşmayı hedeflemektedir (BriskPass, 2020).

İlgili alan yazın taraması yapıldığında kripto paralar ve blockchan teknolojisini içeren pek çok çalışmaya rastlanmıştır (Sönmez, 2014; Cywiński, 2015; DeVries, 2016; Alexander vd. 2017; Lin ve Liao 2017; Abramova, 2018; Alpago, 2018; Cengiz, 2018; Çetinkaya, 2018; Dizkırıcı ve Gökgez, 2018; DKW ve Awatara, 2018; Dorofeyev vd. 2018; Gatteschi vd. 2018; Karaağaç ve Altınırnak, 2018; Karaoğlan vd. 2018; Kaplanhan, 2018; Turan, 2018; Moin vd. 2019; Skrypnyk vd. 2019; Qiu, 2019;). Bunların yanı sıra kripto paralar ve blockchan teknolojilerine yönelik SWOT analizi yönteminin kullanıldığı çalışmalarda mevcuttur (Billah ve Atbani, 2019; Niranjnamurthy vd. 2019; Saylaubaevna, 2019; Vilkov ve Tian, 2019; Nwagwu, 2020; Rejeb vd. 2021; Dijitalleşmenin artmasıyla birçok sektörde etkisini göstermeye başlayan kripto paralar ve blockchan teknolojileri turizm sektöründe de yer almaya başlamıştır. İlgili alan yazında bu konuya yönelik çalışmalar (Arıca ve Kozak, 2020; Garipağaoğlu ve Demir, 2020; Seçilmiş ve Kızıldaş, 2020; Uğur ve Demir, 2020;) olmasına rağmen turizm sektöründe kripto paralar ve blockchan teknolojilerinin SWOT analizi yöntemiyle incelenmesine ilişkin çalışmaya rastlanmamıştır.

YÖNTEM

SWOT kelimesi İngilizcede yer alan Strengths (Güçlü yönler), Weakness, (Zayıf yönler), Opportunities (Fırsatlar) ve Threats (Tehditler) kelimelerinin baş harflerinden oluşan kısaltmalardır (İnayet ve Akbulak, 2010: 204). Bir sektörün, bir işletmenin veya bir faaliyetin güçlü-zayıf yönleri ve dış etkenlerden kaynaklanan fırsat ve tehditlerin ortaya konmasında uygulanan bir tekniktir. SWOT'un kökeni 1960'lara kadar uzanmaktadır (Learned, vd. 1969) ve Weihrich'in (1982) çalışmasından sonra daha popüler hale gelmiştir. SWOT, genellikle bir iş ortamı tarama aracı olarak uygulanmaktadır (Arslan ve Deha Er, 2008 ; Helms ve Nixon, 2010 ; Tam ve Tummala, 2001) Endüstri 4.0 ile gün geçtikçe dijitalleşen dünyada, artık dijital paralarında kullanılmaya başladığı görülmektedir. Kripto paralar olarak ifade edilen bu ödeme aracının turizm sektörü içerisinde de örnekler göstermeye başlaması, kripto paraların turizm açısından güçlü-zayıf ve fırsat-tehditlerini ortaya konulması önemli olmaktadır.

BULGULAR VE YORUM

Çalışmada dijitalleşmenin getirisi olan fiziki gerçekliği bulunmayan kripto paraların turizm endüstrisinde kullanımına yönelik güçlü-zayıf yönleri ve fırsat-tehditlerine yönelik bulgular geliştirilmiştir. Buna göre:

Turizm sektöründe kripto para kullanımına yönelik güçlü yönler

- Tüm gerçekleşen işlemler herkesin bilgisine açıktır. Şeffaflık ön plandadır.
- Kullanıcının kişisel bilgilerine ihtiyaç duymaması sebebiyle ödemeler daha kolay ve hızlı gerçekleşebilir.
- Uluslararası turizmde zamana bağlı olmayan para transferi, rekabet ve uluslararası arenayla bütünleşmek açısından önemli avantajlar sağlayabilmektedir.
- Paranın yönetimi herhangi bir resmi otoriteye bağlı değildir. İşletmeye özgü özellikler ile farklı kripto paralar üzerinden Tokenlar (Bitcoin, Ethereum, Neo gibi farklı kripto paraların chain teknolojisine eklenen, karşılığı para, ödül veya da ürün olabilen jetonlar) aracılığıyla da kullanım alanı geliştirilebilmektedir.
- Kripto para-token kullanımı kur değişimlerinden asgari düzeyde etkilenmektedir. Çok uluslu çalışma alanı olan işletmelerde tercih sebebi olabilir.
- Daha fazla turiste ve pazara ulaşım sağlanabilir.
- Küçük işletmeler açısından değerlendirildiğinde niş pazara yönelik bir tutundurma faaliyeti olarak da görülebilir ve önerilebilir.
- Yüksek kaliteli ve hatasız veriler sağlanabilir, iş akışındaki sorunlar daha kolay çözülebilir.

Turizm sektöründe kripto para kullanımına yönelik zayıf yönler

- Alışılmış ödeme sistemleri ile entegrasyonunda sorunlar çıkabilir.
- Tüm müşteri tiplerine uygun olmayabilir. Böylece işletmelerin pazara ulaşmalarında kayıba neden olabilir.
- Yeterli altyapı desteği sunulamazsa güvensiz olarak algılanabilir.

- Vergilendirmeden muaf olması sebebiyle devlet otoriteleri tarafından riskli görülebilir. Bu, sistemi müdahaleye açık hale getirebilir.
- Her işletme için farklı kripto para, chain teknolojisi ya da token kullanımı kafa karışıklığı yaratabilir. Standartları sağlamak zor olabilir. Kıyas imkânı güçleşebilir.
- Olası problemler ve güvenlik açıklarında muhatap bulmakta problem yaşanabilir.
- Uygulamaların devamı için yüksek yatırımlar gerekmektedir.
- Yasal olarak da altyapı eksikliğinin olması sebebiyle henüz gelişkin bir teknoloji olarak düşünülmemektedir.

Turizm sektöründe kripto para kullanımına yönelik fırsatlar

- Her sektörde olduğu gibi Turizm içerisinde de gündemi takip etmek ve inovatif olmak işletmelere önemli fırsatlar sunmaktadır. Güncel teknolojilere odaklı kripto paraların geleceğin kabul görmüş para birimi olması muhtemel görülmektedir.
- Kripto para birimlerinin tüketiciler tarafından kabulü ve kullanımının arttırılması turizm talebine yönelik potansiyellerini değerlendirmelerine ilişkin önem taşımaktadır.
- Kripto paraların dönüştürücü gücünün ülke için yatırım akışını hızlandırabileceğinden söz edilebilmektedir.
- Diğer tüm sanal paraların kullanımı, token geliştirme gibi işlemler ile uluslararası çerçevede turistik faaliyetler arttırılabilir ve ülkeye döviz girişine faydalı olabilir.
- Ödeme güvenliği noktasında önemli fırsatlar sunmaktadır.
- Hızlı ödemeye imkân tanınması ve kur farkından etkilenmemesi kripto paraların kullanımını sağlamak için önemli bir fırsattır.
- İşletme içi süreçlerin optimizasyonunda özellikle çok ulusa hitap eden işletmelerde verimliliği arttırarak ödemeler noktasında standardizasyon sağlayabilir.
- Geliştirilmiş bir müşteri deneyimi oluşturabilir.
- Ürün ve hizmet kalitesinin artması sağlanabilir.
- Markalaşma noktasında da kripto paraları değerlendirebilen işletmelerin gelecekte daha fazla yer alacağından söz edilebilir.

Turizm sektöründe kripto para kullanımına yönelik tehditler

- Ağından faydalanılan kripto paralarla ilgili çıkan haberler ani tepkilere neden olabilir. Merkezsiz paralarda otoriteyi sağlamak ciddi bir açık yaratabilir.
- Kullanımının sağlanması için tüketiciyi ikna etmek zor olabilir. Detaylı bir araştırma imkânı gerekmektedir.
- Mevcut banka işlerinin ortadan kalkması, vergilendirmeden muaf olmak gibi özellikleri sebebiyle devlet sistemleri açısından bu uygulamaları kullanan işletmeler hedef haline gelebilir.
- Kripto paraların spekülatif olması, aşırı yükselip düşmeleri sebebiyle kayıplar yaşanabilir. Bu durum tüketici açısından riskli algılanabilir.

- Yasal düzenlemelerin olmaması hem gizlilik hem de güvenlik açısından ciddi riskler yaratabilir.
- Kripto para kullanımının işletmeye sağlayacağı yararların henüz tam anlamıyla tespit edilmemiş olması da muhtemel bir risk doğurmaktadır.
- Hisse senedinde olduğu gibi kripto paralarında her an el değiştirebilir niteliktedir. Miktarına müdahale edilememektedir. Bu hem işletmeler hem de tüketiciler açısından riskli algılanabilir.
- Kripto para birimlerinin kullanımının devlet politikaları ile yasaklanma ihtimali riskli algılanabilir.
- Sanal paraların saklanacağı cüzdan kullanımının henüz yaygınlaşmaması ve yeterli tüketici grubuna olması gerektiği şekilde ulaşamamak büyük bir çekince oluşturabilir.
- Karmaşık hesaplamalar yapan bilgisayarlar tarafından “madencilik” ile oluşturulan kripto paralar için çok fazla elektrik harcanmaktadır. Dünyadaki tüm veri merkezleri kadar enerji tükettiği belirtilen kripto paralar karbon ayak izine sebep olmaktadır. Bu durum sürdürülebilir çevre açısından tehdit oluşturmaktadır.

Tüm sektörler gibi turizm sektörü de dünyadaki gelişmelerden haberdar olmak ve kendini uyumlandırmak zorundadır. Turizm sektörü tüm paydaşlarıyla birlikte değerlendirildiğinde yeniliklere adaptasyon açısından birçok sektörden daha fazla esneklik sunmaktadır. Turizmin genel arzının soyut düşünmeye uygun olması yani hizmetin ve deneyimleme olgusunun ithalatı mümkün kılındığı için sanal paraların kullanımını da zihnen daha kolay kabul edeceği düşünülmektedir. Henüz çok yeni olmasına rağmen blockchain teknolojisi ve sanal para-token kullanımlarının turistik işletmelerde bir değişim aracı, ürün, kolaylaştırıcı bir teknoloji olarak karşılık bulduğundan söz edebilmek mümkündür. Bu sebeple kripto para ve blockchain teknolojisinin SWOT analizine başvurulmuştur. Çalışmanın temel amacı turizm sektörü ve paydaş tüm işletmeler için bu güncel konuyu tartışmaya açmak ve uyumlandırılmasını hızlandırmak adına bilgileri derlemek ve altyapı hazırlayabilmektir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışma neticesinde ulaşılan ikincil veriler ile detaylı bir tarama yapılmıştır. Araştırmaya bakıldığında kripto paraların turistik işletmelerde kullanımının fırsat ve güçlü yanları en az tehdit ve zayıf yanları kadar çoktur. Her yenilik gibi kripto paralara adapte olan sistemler yaratmak da kendince riskler içermektedir. Her işletme için ciddi bir maliyet altyapısı da gerektiren bu değişim süreci, eğer maliyetine katlanılırsa turistik anlamda ciddi değişimlere ve verimli bir sisteme imkân sağlayabilecektir.

Kâğıt paranın hem hijyenik sebeplerle hem de küresel getirilerle yavaş yavaş gündemden düşmesi, teknolojik ödemelerin ön plana çıkması gibi nedenler sanal paralara yatırımı ve ilgiyi arttırmaktadır. Kripto paralar ile kapitalizm yeniden dönüşmekte ve dünyada paranın karşılığı ve kullanımı yeniden tartışmaya açılmaktadır. Turistik işletmeler de yüksek oranda uluslararası bağlantılı çalışmaları sebebiyle kimi sorunlar yaşamaktadırlar. Özellikle kur farkları, ödeme zorlukları, zaman kayıpları ve prosedürlere dayanan sorunlar nedeniyle işleyişte aksamalar olmaktadır. Kripto paralar bu negatif durumları düzenleyici yeni bir araç olabilecekleri düşünülmektedir.

İşletmeler blockchain teknolojisinden faydalanan kimi kripto para ağlarını kullanarak kendi tokenlerini ya da paralarını üretebilmektedirler. Bu üretim sonucunda o işletmeye ait, o işletme içerisinde de değişim değeri bulunan ürünler ortaya çıkabilmektedir. Bu sanal ödeme araçlarının kullanılmasının müşteri ve işletme arasındaki iletişimi arttırabileceği düşünülmektedir. İşletmeler kendi koin ya da tokenlerini belirli hizmetler karşılığında satışa açabilir ya da belirli koin ya da tokenleri ödeme aracı olarak kabul edebilirler. Bu şekilde hem teknolojik bir altyapı ile ödeme kolaylığı, kur fark kaybını minimize etme gibi faydalar sağlayabilecek hem de bunu bir tanıtım satış geliştirme faaliyeti olarak kullanabileceklerdir. Kendine özel koin-tokenleri olan işletmeler, gelecek dönemde sırf bu yüzden bile tercih edilebileceklerdir. İşletmelerin koin-tokenlerinin kabul gören borsalarda yer alması ise müşteri işletmede değilken dahi pasif gelir oluşturmaya yarayabilecektir. Sanal paraların kullanımı Binance, Bitmex vb borsalar üzerinden desteklenmekte, elinde bu para birimlerini tutan kullanıcı-katılımcılar muhtemel yükselişlerden de pay alabilmektedirler. İnsanlar ilerleyen yıllarda tercih ettikleri işletmelerin tokenlerini ya da sanal paralarını tatil yaparak-hizmet alarak biriktirirken aynı zamanda ellerindeki paraların değerlenmesi için borsa işlemleri de yapabilecektir. Bu durum, işletmeye de ikincil bir fayda sağlayabilecektir.

Kâğıt parayla yapılan harcamalara kıyasla kredi kartlarıyla yapılan harcamaların daha fazla olduğu ve insanların gerçek para kullanmadan yaptıkları harcamalarda daha bonkör oldukları düşünülmektedir. Kripto paraların kullanımını artması da turistik işletmelerin hizmet ve ürünlerinin bedellerini arttırabilir ya da bu ürün-hizmetlere ödenebilecek "değer" algısını değiştirebilir. Kripto paralar günümüzün dijital dünyasının bir ürünüdür. Gelecekte daha çok var olacağı düşünülen kripto paraların geleceğin turistleri olacak Z kuşağına da hitap etmesi kaçınılmaz olacaktır. Hem prosedürlerinin az olması hem hız avantajı hem de teknolojik desteği ile teknoloji kuşağı Z'nin hedef Pazar belirleneceği işletmeler için de bu sebeple kripto para kullanımı önerilebilmektedir. Kripto paralar ve tokenlar oyunlar üzerinde de kullanılmakta ve yayılmaktadır. Bu da oyunlaştırarak kazanma, oyunlaştırarak harcama noktasında işletmeleri farklı geliştirme ve pazarlama politikalarına itebilecektir. Son olarak kripto paraların sosyal medyada günden güne daha fazla karşılık bulması, işlem hacminin git gide artması, gelecekte her işletme için bu altyapıya ihtiyaç duyacağı fikrini doğurmaktadır. Tehditler fazla durmasına rağmen geleceğin para birimi olarak lanse edilmesi ve düzenli olarak kurumsal yatırımların özellikle bitcoin'e yönelmesi yine de turistik işletmeler için kripto paraların önemli bir gelecek olduğunu düşündürmektedir.

Turizm işletmelerinin çağa ayak uydurmaları ve inovatif faaliyetlerle kendilerini yenilemeleri pazarda kalabilmek ve rekabet edebilmeleri açısından büyük öneme sahiptir. Turizm işletmelerinin sayıca çok olması ve birbirlerine benzer hizmetler sunmaları yoğun rekabet ortamı yaratmaktadır. Bu ortamda tüketicilerin ilgisini çekebilmek, müşteri kazanmak ve koruyabilmek ancak işletmelerin farklılıklar sunarak rakiplerinden ayırt edilebilir olması ile mümkündür. Çağın trendi olan kripto paraların yenilik aracı olarak kullanılması turizm işletmelerinin rekabet edebilir olmasına imkân sağlayacaktır. Turizm işletmelerinin her biri de kendine has bir eylem planı yapmalı ve kripto paraların kullanımını noktasında kendilerini geliştirerek uyumlu hale gelmeleri gerektiği düşünülmektedir. Yapılan bu çalışma hem derleme niteliği taşıması hem de SWOT analizi ile çok yönlü bir bakış açısı geliştirmeyi hedeflemesi bakımından turizm sektörü için işlevsel görülmektedir. Turistlerin kripto paralara bakış açıları ve kullanımına dair yatkınlıkları gelecekteki çalışmalarda geniş kitleler içinde incelenirse daha detaylı sonuçlara varılabilecektir.

KAYNAKÇA

- Abramova, M. (2018), “Cryptocurrency As A New Economic Reality Of The Socio-Economic System”. In System analysis in economics-2018 (pp. 319-322), <https://systemeconomics.ru/wp-content/uploads/sae-2018-en-section-6-abramova.pdf>
- Açıksözlü, Ö. ve Aycan, M. (2020). “Uluslararası Turizm Talebi ve Talebi Etkileyen Faktörler”, İçinde: Uluslararası Turizm ve Seyahat Endüstrisi (Edt: B. Şahin). ss.01-22, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Alpago, H. (2018), “Bitcoin’den Selfcoin’e kripto para”. Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (IBAD), 3(2), 411-428.
- Amedeus (2018), Amadeus blockchain: harnessing its potential in travel amedeus IT Group. <https://amadeus.com/en/insights/research-report/blockchain-harnessing-its-potential-in-travel>
- Antonopoulos A. (2014), Bitcoin security model: trust by computation. O’Reilly- Radar. <http://radar.oreilly.com/2014/02/bitcoin-security-model-trust-by-computation.html>. Accessed 30 Nov 2016
- Arıca, R., ve Kozak, R. (2020), “Kripto Para Türlerinin Turizm Eğitimi Alan Bireyler Tarafından Bilinirliğinin İncelenmesi: Bitcoin Örneği”. *GSI Journals Serie A: Advancements in Tourism Recreation and Sports Sciences*, 2(2), 37-51.
- Arslan O ve Er I.D. (2008), Dökme sıvı kimyasalların tankerlerde daha güvenli taşınması için SWOT analizi. *J Tehlike Mater* 154: 901-913. doi: 10.1016 / j.jhazmat.2007.10.113
- Aslantaş Ateş, B. (2016), “Kripto para birimleri, bitcoin ve muhasebesi”, Çankırı Karatekin Üniversitesi SBE Dergisi, 7(1), 349-366.
- Babkin Alexander, V., Burkaltseva Diana, D., Pshenichnikov Wladislav, W. ve Tyulin Andrei, S. (2017), “Dijital ekonomide kripto para birimi ve blok zinciri teknolojisi: geliştirme oluşumu”. *St.Petersburg Eyalet Politeknik Üniversitesi Dergisi*. 67 (5), 9-22.
- Baur, D. G., Dimpfl, T., ve Kuck, K. (2018), “Bitcoin, Gold And The US Dollar–A Replication And Extension”, *Finance Research Letters*, 2lin5, 103-110.
- BeeToken. (2020), <https://coinformant.com.au/beetoken-merges-with-coinformant/>. (15.03.2021).
- BriskPass. Brisk Pass: Decentralizing Transportation. (2020), <https://www.briskpass.com/#about>
- Brito, J., ve Castillo, A. (2013), Bitcoin: A primer for policymakers. Mercatus Center at George Mason University.
- Cengiz, K. (2018), “En Popüler Kripto Para Birimi: Bitcoin”. *Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 87-100.
- CoinDigital, Aditus. CoinDigital 2020. <https://www.coindigital.com/what-is-aditus-adi/>. (15.03.2021).

- Cox, L. (2019), 7 Hospitality Companies Getting Behind Blockchain. <http://disruptionhub.com/5-hospitality-companies-using-blockchain/>.(15.03.2021).
- Crosby, M., Pattanayak, P., Verma, S. ve Kalyanaraman, V. (2016), “Blockchain technology: beyond bitcoin”. *Applied innovation*, 2, 6-19.
- Cywiński, Ł. (2015), *Digital Money: Dangers And Opportunities*; https://www.researchgate.net/profile/Lukasz_Cywinski/publication/320417541_Digital_Money_Dangers_and_Opportunities/links/59e48ccea6fdcc7154e11598/Digital-Money-Dangers-and-Opportunities.pdf.(03.03.2021).
- Çarkacıoğlu, A. (2016), Kripto- para bitcoin, Sermaye Piyasası Kurulu Araştırma Raporu, 11-17.
- Çetinkaya, Ş. (2018), “Kripto paraların gelişimi ve para piyasalarındaki yerinin swot analizi ile incelenmesi”. *Uluslararası Ekonomi ve Siyaset Bilimleri Akademik Araştırmalar Dergisi*, 2(5), 11-21.
- DeVries, PD (2016), “Kripto para birimi, bitcoin ve geleceğin analizi”. *International Journal of Business Management and Commerce*, 1 (2), 1-9.
- Dinler, Z. (2015). “İktisada giriş”. Ekin Kitabevi Yayınları.
- Dizkırıcı, A. S., ve Gökgöz, A. (2018), “Kripto Para Birimleri ve Türkiye’de Bitcoin Muhasebesi”. *Journal of Accounting, Finance and Auditing Studies*, 4(2), 92-105.
- DKW, Y. T., ve Awatara, I. G. P. D. (2018), “Swot Analysis Of Financial Technology Implementation To Online Peer To Peer (P2p) Lending In Indonesia”. *Journal of Applied Economics in Developing Countries*, 3(2), 100-115.
- Dorofeyev, M., Kosov, M., Ponkratov, V., Masterov, A., Karaev, A., ve Vasyunina, M. (2018). “Trends and prospects for the development of blockchain and cryptocurrencies in the digital economy”. *European Research Studies Journal*, 21(3), 429-445.
- European Central Bank (2012), *Virtual currency schemes a further analysis* <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemes201210en.pdf> (12.03.2021).
- Galbraith, J. K. (1990). *Para, nereden gelir nereye gider*, (Çev.: N. Himmetoğlu ve B. Çorakçı), İstanbul: Altın Kitaplar Basımevi.
- Gandal, N., ve Halaburda, H. (2014). *Competition in the cryptocurrency market*. <https://ssrn.com/abstract=2506577> (12.02.2021).
- Garipağaoğlu Uğur, N., ve Demir, E. (2020), “Kripto Paralar ve Blok Zincir: Turizm Sektörü Üzerine Bir Değerlendirme”. *Journal of Yasar University*, 15(58), 210-220.
- Gatteschi, V., Lamberti, F., Demartini, C., Pranteda, C., ve Santamaría, V. (2018), “Blockchain and smart contracts for insurance: Is the technology mature enough?”. *Future Internet*, 10(2), 20.
- Gmdergi.com, <https://www.gmdergi.com/sektorel-haberler/turist-bitcoin-turizmde-kripto-paralar-yasallastiriyor/> (15.03.2021).

- Gülcemal, T., Sayın, K. ve Karaman, A. (2019). “Kripto paralar ve turizm”, İçinde: Dijital turizm sektörünün yeni geleceği (Edt. A. Karaman ve K. Sayın), Eğitim Yayınevi, Konya.
- Gültekin, Y. (2017), “Turizm endüstrisinde alternatif bir ödeme aracı olarak kripto para birimleri: Bitcoin”. Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi, 1(2), 96-113.
- Gümüş, A. ve Erkuş, H. (2019), “Blockchain ve kripto paraların kullanımı üzerine bir değerlendirme”, Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7(2), 41-49.
- Havayolu101.com, <https://www.havayolu101.com/2018/07/17/havayolu-sektorunde-blockchain-uygulamaları/> (15.03.2021).
- Helms, M. M., ve Nixon, J. (2010). “Exploring SWOT analysis—where are we now? A review of academic research from the last decade”. Journal of strategy and management, 3(3), 215-251.
- IATA (2017). Blockchain can rebalance the value chain to benefit airlines and passengers, <https://www.iata.org/contentassets/2d997082f3c84c7cba001f506edd2c2e/blockchain-in-aviation-white-paper.pdf> (Erişim Tarihi:15.03.2021).
- IcoToken. (2020), BitAir Token: Yatırım Yapmaya Değer Mi? <https://www.icotokennews.com/icos/bitair/> (25.02.2021)
- İnayet, Z., ve Akbulak, C., (2010), Troia Tarihi Milli Parkı’ndaki Turizm Potansiyelinin Swot Analizi İle Değerlendirilmesi, 11. Ulusal Turizm Kongresi, 2-5 Aralık Kuşadası, (Ed. Çolakoğlu, O., E.), Detay Yayıncılık, 1. Baskı, Ankara, 203-213.
- Kaplanhan, F. (2018), “Kripto Paranın Türk Mevzuatı Açısından Değerlendirilmesi: Bitcoin Örneği”. Vergi Sorunları Dergisi, 353, 105-123.
- Karaağaç, G. A., ve Altınırnak S. (2018), “En yüksek piyasa değerine sahip on kripto paranın birbirleriyle etkileşimi”. Muhasebe ve Finansman Dergisi, (79), 123-138.
- Karaoğlu, S., Tayfun, A. ve Bilgin, O. (2018). “Türkiye’de Kripto Para Farkındalığı ve Kripto Para Kabul Eden İşletmelerin Motivasyonları”, İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi, 6(2), 15-28.
- Kenger, E. ve Tokmak, E (2018), “Ödeme Sistemleri ve Kripto Para”, International Social Sciences Studies Journal, 4(23): 4696-4705.
- Kurgun, H. (2019). “Blockchain (Blok Zincir) ve Bitcoin”, İçinde: Turizm 4.0 Kavramlar ve Uygulamalar (Edt. H. Kurgun ve O.A Kurgun), Detay Yayıncılık, İstanbul.
- Learned, E. P., Christensen, C. R., Andrews, K. R., ve Guth, W. D. (1969). Business policy: Text and cases. RD Irwin.
- Lin, IC, Liao, TC (2017), Blockchain güvenlik sorunları ve zorlukları üzerine bir anket, Int. J. Netw. Secur. 19 (5),653–659 [https://doi.org/10.6633/ijns.201709.19\(5\).01](https://doi.org/10.6633/ijns.201709.19(5).01) (05.03.2021).
- Moin, S., Karim, A., Safdar, Z., Safdar, K., Ahmed, E., ve Imran, M. (2019), “Securing IoTs in distributed blockchain: Analysis, requirements and open issues”. Future Generation Computer Systems, 100, 325-343.

- Nakamoto, S. (2008), Bitcoin, *0A peer-to-peer electronic cash system. Bitcoin*. <https://bitcoin.org/bitcoin.pdf>, 4. (09.03.2021).
- Özdemir, A. G. Ş., Lanpir, E., Atasoy, Ö. G. ve Gülseçen Y. (2015), “New Technology Experience In Turkey: The Case Of Bitcoin”. *İstanbul Eğitimde Yenilikçilik Dergisi*, 1(2), 47-52.
- Özkan, E. (2018), “Ekonomilerde plastik banknot kullanımı: Türkiye ekonomisi için çıkarımlar”. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(1), 11-18.
- Öztürk, N. (2018, 13 Ocak), Turizme blockchain dokunuşu, <https://kriptokoin.com/turizme-blockchain-dokunusu/> (15.03.2021).
- Öztürk, N., ve Asuman, K. (2006), “Elektronik para, diğer para türleriyle karşılaştırılması ve olası etkileri, *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*”, 6(11), 207-243.
- Pirinççi, A. E. (2018), “Yeni Dünya Düzeninde Sanal Para Bitcoin’in Değerlendirilmesi, *Uluslararası Ekonomi Siyaset İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*”, 1(1), 45-52.
- Qiu, T., Zhang, R., & Gao, Y. (2019). “Ripple vs. SWIFT: transforming cross border remittance using blockchain technology”. *Procedia computer science*, 147, 428-434.
- Rivera, R., Robledo, J. G., Larios, V. M. ve Avalos, J. M. (2017, September). How digital identity on blockchain can contribute in a smart city environment. In 2017 International smart cities conference (ISC2) (pp. 1-4). IEEE.
- Rutherford, D. (2013), *Routledge dictionart of economics*.USA: Routledge.
- Seçilmiş, C., ve Kızıldaş, M. Ç. (2020), “Turizm İşletmelerinde Ödeme Yöntemi Olarak Kripto Para Kullanımının Tüketici Tercihlerine Etkisi”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(1), 45-56.
- Singh, S, Singh, N. (2016), *Blockchain: Future of financial and cyber security*, <https://ieeexplore.ieee.org/abstract/document/7918009/> (16.03.2021).
- Skrypnyk, M., Lebid, O., Poprozman, N. V., Chmeruk, H. Ve Rakhimova, K. (2019) Strategic management of entrepreneurship activities in the field of cryptocurrency circulation. *Academy of Strategic Management Journal*, 18, 1-6.
- Sorellers, M. (2018), *Travelport and IBM test blockchain to improve distribution and settlement for tours and activities*, <https://www.phocuswire.com/Travelport-tours-and-activities-blockchain> (15.03.2021).
- Sönmez, A. (2014), “Sanal para bitcoin”. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication*, 4(3), 1-14.
- Tam MCY, Tummala VMR (2001), “Bir telekomünikasyon sisteminin satıcı seçiminde AHP'nin bir uygulaması”. *Omega*, 29: 171-182.
- Travala (2019), *About Us*. <https://www.travala.com/about-us> (15.03.2021).

- Turan, Z. (2018), “Kripto paralar, Bitcoin, blockchain, petro gold, dijital para ve kullanım alanları”, Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 11(3), 1-5.
- Tüfek, Ü.B. (2017), Elektronik ödeme araçları ve geleceğin yaklaşımı kripto para. Yüksek Lisans Tezi. Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, Kâğıt paranın tarihçesi <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/d189b219-fe71-40bf-97546a5f7d0a65eb/KagitParaTarihce.pdf?MOD=AJPERES&CVID=> (15.03.2021).
- Uğur, N. G., ve Demir, E.(2020) “Kripto Paralar ve Blockchain: Turizm Sektörü Üzerine Bir Değerlendirme”. Journal of Yaşar University, 15(58), 210-220.
- Weihrich H (1982), “Durum analizi için TOWS matrisi-A aracı”, Uzun Menzilli Plan 15: 54-66.
- Zheng, Z., Shaoan X., Hong-Ning D., Xiangping C. ve Huaimin W. (2018), “Blockchain Challenges And Opportunities: A Survey”, Int. J. Web and Grid Services, C:14 (4), ss.352-375.
- Zsarnoczky, M. (2018), “The Digital Future of the Tourism & Hospitality Industry”, *Boston University School of Hospitality Administration* <https://www.bu.edu/bhr/files/2018/06/The-Digital-Future-of-the-Tourism-and-Hospitality-Industry.pdf> (15.03.2021).